

HUSZONÖT ÉVES A KÖZTÁRSASÁG

Tudott dolog, hogy a köztársaság: államforma. Név: egy intézmény neve, amely arra hivatott, hogy az emberek közötti kapcsolatokat a hatalom rendjébe szervezze. Ez az intézmény az a nyelv, amelyen a hatalom beszél az állampolgárral; azzal a közösségi lényvel, aki számára az államhatalom közvetíti a többi állampolgárral való viszonyát.

Tudott dolog az is, hogy a hatalmi viszonyok végső soron gazdaságilag meghatározottak; és az állampolgárok kölcsönviszonyai gazdasági viszonyok. E viszonyokról írja Marx: „Ezek a dologi függőségi viszonyok a személyiekkel ellentétben úgy is megjelennek (a dologi függőségi viszony nem egyéb, mint a látzólag független egyénekkel önállóan szembeleépő társadalmi vonatkozások, azaz a velük magukkal szemben önállósult kölcsönös termelési vonatkozásaik), hogy az egyéneken most elvonatkoztatások uralkodnak, holott korábban ők egymástól függtek. Az elvonatkoztatás vagy eszme azonban nem egyéb, mint azon anyagi viszonyok elméleti kifejezése, amelyek urak felettük. Viszonyokat természetesen csak eszmékben lehet kifejezni, és ezért a filozófusok azt fogták fel az újkor sajátos mozzanatának, hogy eszmék uralkodnak felette. [...] Ezt a tévedést ideológiai állásponttól annál könnyebb volt elkövetni, mert a viszonyoknak ez az uralma [...] maguknak az egyéneknek a tudatában eszmék uralkodásaként jelenik meg, és az uralkodó osztályok persze minden módon erősítik, táplálják, sulykolják ezen eszmék, azaz ezen dologi függőségi viszonyok örökkévalóságába vetett hitet.“

„Románia — szocialista köztársaság“; „Románia nemzetgazdasága a termelőeszközök szocialista tulajdonán alapuló szocialista gazdaság.“ „A munka az ország minden állampolgárának becsületbeli kötelessége.“ „A termelőeszközök fölötti szocialista tulajdon vagy állami tulajdon [...], vagy szövetkezeti tulajdon.“ A szocialista állam „megszervezi az állampolgárok jogainak teljes mérvű gyakorlását“... (Idézetek Románia Szocialista Köztársaság Alkotmányából.)

Az állam sajátos nyelven beszél, és ez a nyelv a politika, ennek szemantikája pedig az ideológia. A politika—ideológia—gazdaság összefüggést pontosabban megvilágítja Nicolae Ceaușescu elvtárs főtitkári Jelentése a Román Kommunista Párt júliusi Országos Konferenciáján: „A pártnak, a népnek feladata úgy fejleszteni a társadalmat, hogy a szocialista elvek maradéktalanul érvényesüljenek. Ez mindenekelőtt feltételezi, hogy gondoskodjunk a termelőerők hathatós haladásáról az ipar, a mezőgazdaság és a többi gazdasági ág gyors ütemű, a jelenkori tudomány és technika legújabb vívmányai alapján történő fejlesztése révén. [...] A termelőerőknek, az anyagi javak termelésének a fejlesztése kétségtelenül a társadalom haladásának döntő tényezője, ám csak egyik oldala a szocializmusnak. Ezért módszeresen kell munkálkodnunk, hogy tökéletesítsük az új termelési viszonyokat, biztosítva a termelőerők és termelési viszonyok minél teljesebb összhangját, s következőképpen a szocialista társadalom harmonikus fejlődését. [...] Ugyanakkor okvetlenül szükséges, hogy széles körű nevelőmunkát fejtünk ki a dolgozóknak a dialektikus és történelmi materialista szemlélettel való felvértezésére, az egész nép szocialista tudatának kialakítására.“

Elvonatkoztatások helyett tehát konkrét tevékenységet; munkát, termelést, tudatformálást. Ennek megszervezése a szocialista állam funkciója: az állam sajátos

beszédének értelme éppen a társadalmi tevékenység megszervezésében és ellenőrzésében van.

Eljen a Köztársaság! Evezredes álom, de legalábbis évszázados kívánság. Ha a polgári államban a citoyen és a burzsoá, a közember és a partikuláris lény között áthidalhatatlan a szakadék, a népi demokratikus köztársaság trónra ültette az állampolgárt; a partikulárist sikerült leküzdeni, az egyén minden tette közvetlenül társadalmi jelentőségre tesz szert.

Fegyelem, fegyelem, fegyelem: meg kell oldani az elmaradottság okozta el-lentmondásokat, legyenek ezek gazdaságiak vagy tudatbeliek. A központi terv kiegyensúlyozza a gazdaságot, s a tudat elmaradottságai is leküzdhetők, ha terv szerint, céltudatosan járunk el. Ma a tervfegyelem betartásától függ a gazdasági fejlődés útjában álló akadályok felszámolása és a régihez való tapadás pszichikai gátlásainak megszüntetése.

Az erők koncentrációja e „halandó isten“ (Thomas Hobbes méltán nevezi Leviatánnak, halandó istennek az államot) életképességének bizonyítására: ez a feladat. Nem igaz, tehát hazug az a teológiai álláspont, hogy az emberek csak azt kapják, amit megérdemelnek: az emberek nem elvont érdemeik vagy ilyen érdemek hiánya szerint kapják a társadalmat. Nem: az emberek létrehozták, harcban küzdötték ki az új világot, a népi demokratikus hatalmat, tehát azt érdemlik, amit kapnak, amit tetteikkel kivívott hatalmukból önmaguknak érdemeik szerint juttatnak.

Teológia helyett teleológia: céltudat. A célok ismeretében, a hatalom birtokában látni a perspektívákat. Előre, csak mindig előre: nem fulladunk a jelenbe, ha tudjuk jövőnket. Eszményeink vannak: a kommunizmus eszményei. Ezek valószínűleg meg minden előrelépéssel: a terv teljesítése út az eszmény megvalósítása felé. „A párt általános útjai világosak — a kommunista társadalmi rend megteremtését tűztük ki magunknak. [...] A párt alapvető célja a jelenlegi történelmi szakaszban, amint arra már rámutattam, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtése. Elmondhatjuk tehát, hogy ez egyben pártunk általános stratégiai célkitűzése a jelenlegi történelmi szakaszra. Az 1976—2000-es időszakra szóló prognózisok kidolgozása éppen azt tükrözi, hogy gondot fordítunk a stratégiai célkitűzés valóra váltásának megfelelő eszközök biztosítására. Azt mondhatjuk tehát, hogy a prognózisok ténylegesen a Román Kommunista Párt általános programjának egy részét alkotják. Az ötéves tervekben korlátozott stratégiai célkitűzéseket irányzunk elő az általános stratégiai terv szakaszonkénti megvalósítása érdekében, az évi tervek keretében pedig lényegében meghatározzuk a taktikai célkitűzéseket, az ötéves stratégiai tervek, a párt általános stratégiája összetevőit“ — állapítja meg Nicolae Ceaușescu elvtárs Jelentése.

A republikánus kifejezés pátosza helyett az öntudatos munka pátosza: jövőt építünk, eszményt valósítunk meg úgy, ahogy ezt a párt stratégiája, részleges stratégiája és taktikája megfogalmazza. Az élet feláldozásának pátosza helyett a teljes odaadás pátosza: hiszünk a pártban, politikájának helyes voltában, abban, hogy a marxizmus—leninizmus alkotó alkalmazásának példáját nyújtja ország-világ számára.

Népköztársaság: néphatalom. Nemzedékek véres küzdelmeinek és az állóképes tűrés önfenntartó gesztusának eredménye! A néphatalom letéteményese a proletariátus, a legkövetkezőtében haladó társadalmi osztály. A proletariátus tudatos élcsapata: a párt. Vezető erőnk. Hitünk a néphatalom önmagába vetett hite, amelyet a párt fogalmaz perspektívává, jövőtudássá.

25 év: szinte egy emberöltő. Nemcsak egy államforma változott meg, hanem

a hatalomról alkotott képzeink is gyökeresen átalakultak. Az, amit csak erőszak-szervnek tudtunk, most az öntudatos állampolgárok egységesítőjének, cselekvésük megszervezőjének bizonyul. Megtanultuk, hogy az állam célja nem a szubjektív én, hanem a közösség, és a szubjektív én csak annyiban jogosult egyediségének kiélésére, amennyiben ez nem érinti a közösség érdekeit. Ezeket az érdekeket a párt látja a legtisztábban — tudatos elemző tevékenysége révén: a párt jogosult tehát megítélni ezt az emberöltőt egységében, de mindenki számára külön-külön is. 25 évünk tartalma: az, amit a közösségért tettünk, az, ahogy mély hitünk szerint bevezettük tetteinket az állam által megszervezett egységes cselekvésfolyamba.

Itt van: ezt mi csináltuk, mindezt mi hoztuk létre. Közben új nemzedék nőtt fel: emberek már, akik tőlünk kapták ezt az új világot, és nem a csodát látják benne, hanem az őket megelőző nemzedékek ellentmondásos tevékenységének eredményét. Vizsgálódnak: tudni, látni akarnak. Feladatunk, hogy a tudás és látás tudományából adjunk nekik annyit, amennyire képesek vagyunk.

Világunk látása módszerbeli kérdés, a helyes módszer kialakításához viszont szükséges annak tudása, amire Max Weber hívja fel a figyelmet: „Mindörökre áthidalhatatlan különbség van a között — és a mi szemünkben ez a lényeges —, hogy valamely érvelés az érzelmeinkhez és ahhoz a képességünkhöz szól-e, hogy lelkesedjünk konkrét gyakorlati célokért vagy kulturális formákért és kulturális tartalmakért, vagy — olyan esetben, amikor etikai normák érvényessége kérdésessé válik — a lelkiismeretünkhöz, vagy pedig ahhoz a képességünkhöz és szükségletünkhöz, hogy valamiképpen gondolatilag rendezzük az empirikus valóságot, amikor is az érvelés a tapasztalati igazság érvényére tart igényt.“

Ezt kapták a fiatalok: készen kapták. Ismerniük kell: nem az ő hitükből és lelkesedésükből készült — ők akkor még nem is voltak. A jövő az övék: de meg kell tanulniuk a jelent. Világnézeti bizonyosságot a marxizmusban találnak: „Pártunk elsődleges fontosságú feladata népünk felvértezése a munkásosztály tudományos életszemléletével — a dialektikus és történelmi materializmussal, a legfejlettebb tudománnyal és kultúrával. Azon kell munkálkodnunk, hogy sokoldalú ismeretekkel rendelkező embert neveljünk, aki képes megérteni, helyesen értelmezni és felhasználni a társadalmi fejlődés objektív törvényeit a társadalmi haladás minden egyes szakaszában, s eltökélten munkálkodni a világ forradalmi átalakításán. Ilyen embert alakítva, a népet ilyképpen felvértezve, biztosak lehetünk a párt által kidolgozott nagyszabású program sikeres megvalósításában“ — olvassuk a már idézett Jelentésben.

Végeredményben a köztársaság ezt a biztonságot jelenti: ahogy eddig, ezentúl is megvalósítjuk a párt nagyszabású programját, részleges stratégiai célkitűzések révén eszményünket, a kommunizmust. Újabb meg újabb generációk, és a prognózisokban becserkészett eljövendő 25 év: a bizonyosság éve. És ez lesz a világtörténelem kifejezés értelmes tartalommal való feltöltésének korszaka: mert mi értelme lett volna az emberiség erőfeszítéseinek, küzdelmeinek, ha nem egy olyan társadalom, amelyben nem csupán az ember által kizsákmányolását szüntették meg, hanem amely biztosítani képes a jólétet, az ember valamennyi képességének kibontakozásához a megfelelő anyagi és szellemi feltételeket.

E feltétel-biztosítás jegyében tanácskozott november hónapban az RKP Központi Bizottsága. A program-valoraváltás útját-módját, az eddigi célkitűzések valóra váltását — úgy is mondhatnók, teleológiánk reálisságát — elemezték, s elégtétellel állapíthatták meg, hogy megfelelő ütemben halad az ötéves terv négy és fél esztendő alatt történő teljesítésének előkészítése vagy már tényleges „előrehozott“ ütemű megvalósítása.

A plenáris ülés határozata hangsúlyozza:

„Az RKP KB plénuma elfogadja az 1973. évi tervnek a dolgozók életszínvonalának szüntelen emelésére vonatkozó előirányzatait —, ami szocialista társadalmunk fő célja.

A terv maximális feladatainak megvalósítása nyomán létrejönnek a feltételek ahhoz, hogy a lakosság szocialista szektorból származó pénzbeli összjövedelme 1973-ban több mint 18 milliárd lejjel nagyobb legyen, mint 1972-ben, tehát 3,3 milliárd lejjel meghaladja az ötéves terv előirányzatait. A jövő évben tovább folytatódik a béremelési akció, növekedni fog a parasztság reáljövedelme [...] Gondoskodva a dolgozók jövedelmének növeléséről, az anyagi érdekelttség javításáról, a szocialista javadalmazási elveknek megfelelően, pártunk ugyanakkor örködik afőlött, hogy — a szocialista etika és méltányosság szellemében — felszámolják a munka nélkül, törvénytelen utakon, a dolgozók általános érdekei rovására történő jövedelemszerzést, hogy visszaverjék az élősdiség megnyilvánulásait, a mások, a társadalom nyakán élés tendenciáját.“

Az idézet önmagáért szól, mégis érdemes rámutatni arra, hogy a republika, pontosabban a szocialista köztársaság két sajátos vonását fémjelzi: egyrészt a lakosság életkörülményeinek szüntelen javítására irányuló törekvést, másrészt a törvénszegés, élősdiség és másféle kollektivitás-ellenesség megakadályozását, tehát a szocialista etika és méltányosság elvének érvényesítését.

Ünnep van; és nyilván számvetés. Szükség van számvetésekre: szembenézni önmagunkkal fontos dolog — most itt az alkalom. A Köztársaság — név: egy intézmény neve, amely a hatalom rendjébe szervezte életünket. Látnunk kell tartalmát, vizsgálnunk lényegét, nyelvének sajátosságait, és szemantikáját, az ideológiát. Ez is feladat, és ez sem kevés.

KORUNK

Aradits László: Mozgás

